

ЩІЛЬНІСТЬ НАЯВНОГО ДОХОДУ ТА ВРП РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА 2015–2016 РОКИ В МОДЕЛІ ОДИНИЧНОЇ ЕКОНОМІКИ АГРЕГОВАНОГО РИНКУ

DISPOSABLE INCOME AND GRP DENSITY OF THE UKRAINE REGIONS IN AGGREGATED MARKET UNIT ECONOMY MODEL

Кім О.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки та менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,

докторант кафедри економічної теорії та економічних методів управління,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Відповідно до концепції агрегованого ринку у статті проведені комплексні розрахунки щільності показників ВРП, ВВП і наявного доходу та їх зіставлення з метою виявлення нерівності в розподілі доходів серед регіонів України в 2015–2016 роках. У транзакційному полі розподілу відбувається циклічний процес розподілу доходів між одиничними економіками, множина функцій «виробництво – розподіл» яких визначає просторову нерівність у розподілі доходів. Співвідношення між показниками наявного доходу та ВРП є відображенням співвідношення регіонального розподілу та регіонального виробництва. Показники щільності ВРП та наявного доходу характеризують ступінь використання території одиничної економіки та можуть свідчити про економічне зростання або деградацію певних територій.

Ключові слова: щільність ВРП, щільність наявного доходу, концепція агрегованого ринку, нерівність доходів, соціальне поле, транзакційне поле, гіпотеза концентрації транзакцій.

According to the aggregated market concept the complex calculations of the GRP, GDP and disposable income density are performed in the current issue. The comparison of calculated indicators processed with the target of regional income distribution inequality uncover in the Ukraine 2015–2016 years. Inside of the transactional distributional field the cyclical income distribution between the unit economies is committed and the variety of the “Production – Distribution” models determines the spatial income distribution inequality. The disposable income and GRP ratio is a mapping of the regional distribution and the regional production ratio. The GRP and disposable income density indicators characterize the rate of the unit economy territory use and may testify the economy growth or degradation of certain territories.

Key words: GRP density, disposable income density, aggregated market concept, income inequality, social field, transactional field, the transactional concentration hypothesis.

В соответствии с концепцией агрегированного рынка в статье проведены комплексные расчеты плотности показателей ВРП, ВВП и располагаемого дохода и их сопоставление с целью выявления неравенства в распределении доходов среди регионов Украины в 2015–2016 годах. В транзакционном поле распределения осуществляется циклический процесс распределения доходов между единичными экономикami, множество функций «производство – распределение» которых определяет пространственное неравенство в распределении доходов. Соотношение между показателями располагаемого дохода и ВРП является отображением соотношения регионального распределения и регионального производства. Показатели плотности ВРП и располагаемого дохода характеризуют степень использования территории единичной экономики и могут свидетельствовать об экономическом росте или деградации определенных территорий.

Ключевые слова: плотность ВРП, плотность располагаемого дохода, концепция агрегированного рынка, неравенство доходов, социальное поле, транзакционное поле, гипотеза концентрации транзакций.

Постановка проблеми. У межах просторового виміру концепції агрегованого ринку зрозумілим стає певний взаємозв'язок між концентрацією трансакційного поля, різницею гравітаційних потенціалів та змінами соціально-економічної нерівності (змінами в соціально-економічній топографії соціального поля). Для розв'язання цього наукового завдання необхідно виявити історичні тенденції у формуванні загального соціального поля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як це не дивно, в цьому дослідженні ми звернемося до феномену «трагедії общин» та розподільного завдання щодо загального ресурсу, які розроблялися у статті проф. Хардіна [1], книзі проф. Остром [2, с. 23]. Важливим моментом у методології дослідження цих завдань є загальний доступ до використання (згідно з правилом присвоєння ресурсів типу “finders-keepers” [3, с. 97–98]). Взагалі економісти багато уваги приділяють трансакційним витратам, особливо після Нобелівської лекції проф. Коуза [4, с. 347–348], а також процесам, які відбуваються всередині економічних організацій, які всебічно проаналізовані проф. Уільямсоном [5]. Сучасні дослідження в галузі трансакційних витрат проводяться проф. Любеллом, проф. Мевхайтером, проф. Берардо та проф. Шольцем [6] Крім того, питання соціально-економічної топографії та переміщення в межах соціального поля проаналізовані в роботах проф. Бурдье [7, с. 15–16], проф. Латура [8], проф. Каллона зі співавторами [9], проф. Ло [10] та інших в межах акторно-мережевої теорії. Розроблення концепції агрегованого ринку проводиться автором у межах дослідження економічної нерівності як чинника економічного розвитку [11], методологічних досліджень ефективності та розподілу доходів [12], а також моделювання трансакцій агрегованого ринку в умовах автаркії [13].

Постановка завдання. Мета статті – встановити взаємозалежність між економічними показниками щільності та питомої ваги доходів у регіонах України та виявити кореляцію між показниками щільності розподілу доходів та концентрації трансакційного поля.

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті використано гіпотезу концентрації трансакцій (трансакційна концентрація, концентрація соціального капіталу) та висунуто гіпотезу впливу розподілу доходів на економічне зростання та розвиток.

Відповідно до методології обчислення доходів, «наявний дохід – це максимальний обсяг доходів, які можуть бути використані домашніми господарствами на придбання споживчих товарів та оплату послуг. Вони включають заробітну плату, прибуток, змішаний дохід, сальдо доходів від власності, соціальні допомоги, інші одержані поточні трансферти за винятком сплачених, зокрема поточних податків на доходи та майно» [14].

Просторова концентрація виробництва, трансакцій та розподілу доходів створюють потужні економічні стимули для зосередження найбільш активних індивідів у точках концентрації, що створює враження швидкого розвитку. Процеси концентрації породжують певне порочне коло – збільшення концентрації трансакцій у певних регіонах та їх частинах приводить до збільшення доходів та нерівності у доходах у цих частинах, а також приваблює активних та амбіційних індивідів, що також збільшує продуктивність регіонів концентрації трансакцій та зменшує продуктивність решти регіонів. Ці процеси територіальної концентрації спричиняють неоднорідність у траєкторіях економічного розвитку регіонів концентрації трансакцій та решти регіонів.

Рішення проблеми нерівності доходів або проблеми неоднорідності розвитку регіонів (країн) є нагальною проблемою. Для ефективного рішення цих проблем необхідно вирівнювати траєкторії економічного розвитку регіонів та індивідів, що створить більш сприятливе трансакційне поле для реалізації індивідуальних стратегій та зменшить неоднорідність трансакційного поля.

На основі аналізу комплексної статистики зі статистичних джерел побудовано графік просторового розподілу наявних доходів та ВРП у 2015 р. за регіонами України із поліноміальною функцією тренду (рис. 1):

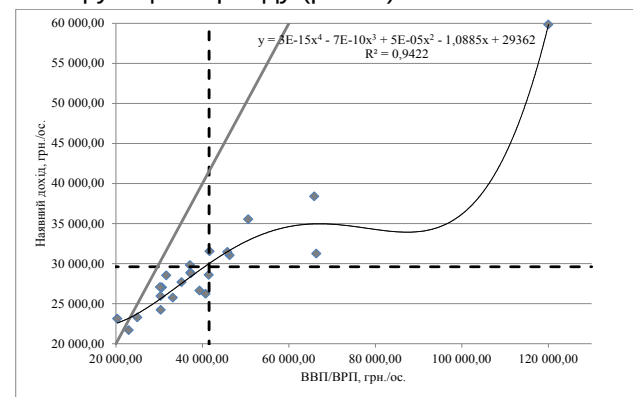

Рис. 1. Просторовий розподіл ВРП та наявного доходу за регіонами України, грн. на душу населення у 2015 р.

Розробка автора на основі даних [15; 16; 17]

На рис. 1 зображено положення регіонів України, найбільша точка зі всіх спостережень – це Київська область (з урахуванням м. Києва); пунктирні перпендикуляри зображують математичне сподівання показників, а сіра лінія – лінію рівності ВРП та наявного доходу. Як видно з рис. 1, за цю межу в 2015 р. вийшла одна область – Чернівецька, решта знаходяться нижче цієї межі. Функція тренду зображує математичну залежність наявного доходу від ВРП в 2015 р. із достовірністю апроксимації ($R^2=0,9422$).

На основі даних регіональної статистики за 2015 р. побудуємо бульбашкову діаграму для регіонів України на основі показників наявного доходу на душу населення (показник визначає розмір бульбашок), щільності наявного доходу та щільності ВРП (рис. 2).

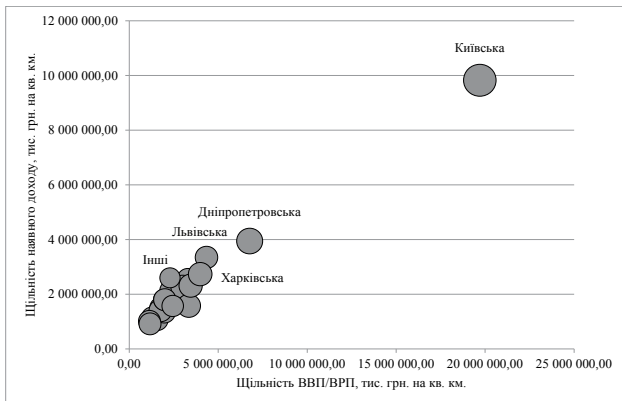

Рис. 2. Щільність наявного доходу (грн./км²), щільність ВРП (грн./км²) та наявний дохід на душу населення у 2015 р. (розробка автора на основі даних [15; 16; 17]).

Як показано на рис. 2, гіпотеза щодо концентрації трансакцій підтверджується: збільшення щільності трансакційного поля не тільки створює умови для зростання наявного доходу населення, але і збільшує щільність наявного доходу регіону, попри той факт, що воно супроводжується зменшенням питомої ваги наявного доходу в ВРП.

Результати аналізу просторового розподілу ВРП та наявного доходу за 2016 р. свідчать про те, що ті самі тенденції зберігаються впродовж цього періоду (рис. 3):

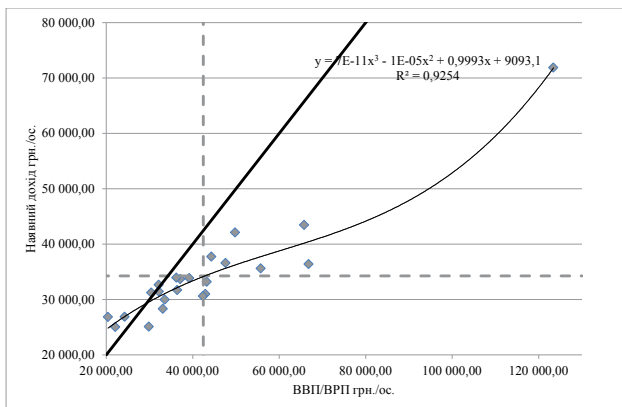

Рис. 3. Просторовий розподіл ВРП та наявного доходу за регіонами України, грн. на душу населення у 2016 р.

Розробка автора на основі даних [15; 16; 17]

Як видно на рис. 3, в 2016 р. вже три регіони знаходяться над межею рівності наявного доходу та ВРП (Закарпатська обл., Тернопільська обл. та Чернівецька обл.), а ще два регі-

они знаходяться на цій межі (Херсонська обл. та Хмельницька обл.). Київська обл. утримує позицію лідера із показниками ВРП 123 415,93 грн. та наявного доходу 71 871,49 грн. відповідно. Очевидно, що концентрація трансакцій, яка відбувається стихійно, збільшує нерівність у доходах, які отримують індивіди в різних регіонах України, що ніяк не враховується під час застосування регресійних моделей аналізу економічної нерівності, як зазначалось у попередньому дослідженні [18].

З метою перевірки висновків на основі даних регіональної статистики за 2016 р. побудуємо бульбашкову діаграму за методологією, яка була використана вище (рис. 4).

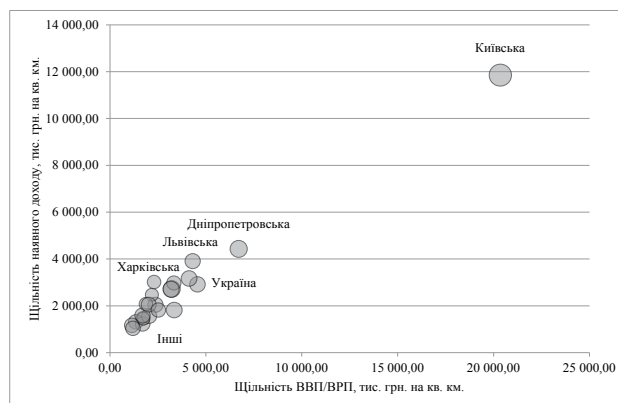

Рис. 4. Щільність наявного доходу та ВРП (тис. грн./км²), наявний дохід на душу населення (грн./ос.) у 2016 р.

Розробка автора на основі даних [15; 16; 17]

На основі тенденцій, які показано на рис. 1–4, маємо підстави стверджувати, що в конкретних умовах, які використані для проведення поточного дослідження, гіпотеза концентрації трансакційного поля може вважатися підтвердженою.

Висновки. Звісно, одиничний приклад підтвердження гіпотези концентрації трансакційного поля не дає права стверджувати, що ця гіпотеза підтверджена остаточно, але очевидно є той факт, що в певних умовах ця гіпотеза є прийнятною. Також без урахування перерозподільних ефектів першого та другого рівня картина є неповною, але на цьому етапі дослідження це є незначним недоліком розрахунків, який не має суттєвого впливу на результати дослідження.

Показники щільності ВВП (ВРП), наявного доходу (у перспективі – національного доходу) є важливим методологічним інструментом для аналізу економічної нерівності. У моделі агрегованого ринку є можливість обирати рівень одиничної економіки, що створює сприятливе середовище для дослідження агрегованого ринку та дезагрегування з метою дослідження різних вимірів економічної нерівності та траєкторії економічного розвитку.

Згідно з результатами дослідження маємо підстави висунути гіпотезу впливу нерівності розподілу доходів на економічний розвиток – індивідуальні траєкторії економічного розвитку, які визначають загальну траєкторію, знаходяться в залежності від розподілу доходів.

Подальші статистичні дослідження необхідно зосередити на тенденціях впливу розподілу доходів на загальний економічний розвиток одиничних економік агрегованого ринку України.

Необхідно дослідити взаємозв'язок внутрішньої та зовнішньої торгівлі з економічним розвитком регіонів України, а також тенденції в транзакційному полі розподілу доходів.

Теоретичні дослідження необхідно продовжити у сфері впливу психологічного тиску на розподіл доходів в транзакційному та інтеракційному полях розподілу доходів, а також розвинути гіпотезу впливу нерівності розподілу доходів на економічний розвиток.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Hardin G. The Tragedy of the Commons. URL: <http://science.sciencemag.org/content/162/3859/1243.full> (21.11.2017).
2. Остром Э. Управляя общим: эволюция институтов коллективной деятельности / Э. Остром; пер. с англ. М.: ИРИСЭН, Мысль. 2010. 447 с.
3. Kirzner I.M. (1989) Discovery, Capitalism and Distributive Justice.
4. Природа фирмы / Под ред. О.И. Уильямсона, С.Дж. Уинтера: Пер. с англ. М.Я. Каждана; научн. ред. перевода В.Г. Гребенников. М.: Дело. 2001. 360 с.
5. Уильямсон О.И. Экономические институты капитализма: Фирмы, рынки, «отношенческая» контракция / Научное редактирование и вступительная статья В.С. Каткало; пер. с англ. Ю.Е. Благова, В.С. Каткало, Д.С. Славнова, Ю.В. Федотова, Н.Н. Цытович. СПб.: Лениздат; SEV Press. 1996. 702 с.
6. Lubell, M., Mewhirter, J. M., Berardo, R., & Scholz, J. T. (2017). Transaction costs and the perceived effectiveness of complex institutional systems. *Public Administration Review*, 77(5), 668–680.
7. Бурдые П. Социология социального пространства / П. Бурдые; пер. с фр.; отв. ред. перевода Н. А. Шматко. М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя. 2007. 288 с.
8. Латур Б. Пересборка социального: введение в акторно-сетевую теорию / Б. Латур; Пер. с англ. И. Полонской; под ред. С. Гавриленко; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. 384 с.
9. Callon M., Lascoumes P., Barthe Y. (2009) Acting in an Uncertain World: An Essay on Technical Democracy, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, USA
10. Ло Дж. После метода: беспорядок и социальная наука / Дж. Ло; пер. с англ. С. Гавриленко, А. Писарева и П. Хановой. Науч. ред. перевода С. Гавриленко. М.: Изд-во Института Гайдара. 2015. 352 с.
11. Кім О.О. Вплив нерівності доходів на соціально-економічний розвиток в моделі відкритого агрегованого ринку / О.О. Кім // Ефективна економіка. № 8, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5728>
12. Кім О.О. Методологічні основи дослідження проблем економічної ефективності та розподілу доходів / О.О. Кім // Ефективна економіка. № 7, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5686>.
13. Кім О. Модель 2-сегментного агрегованого ринку в умовах автаркії / О.О. Кім // Економічний дискурс. № 2. 2017. С. 29–36.
14. Методологічні пояснення до розділу «Національні рахунки» Головного управління статистики в Київській області. URL: <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/content/p.php3?c=1194&lang=1> (23.11.2017)
15. Доходи населення за регіонами України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/gdn/dvn_ric/dvn_ric_u/dn_reg2008_u.html (28.12.2017).
16. Валовий регіональний продукт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vrp/vrp2015_u.zip (28.12.2017).
17. Геопортал адміністративно-територіального устрою України. URL: http://atu_reform.gki.com.ua/ (28.12.2017).
18. Кім О.О. Розподіл доходів в Україні 2010–2016 рр. / О.О. Кім // Ефективна економіка. № 10, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5819>.